

"Mijn beide ouders hebben slachtoffers gemaakt"

Spionne Mimi in een van haar Hollywoodjurken.

Joost De Bock

Marie-Louise 'Mimi' Audenaert en Herman Van Ooteghem met kleine Rita, vlak voor hun vertrek naar Duitsland.

Rita Audenaert en haar geliefde grootmoeder op wandel in Gent.

Mimi op haar doodsbed in het sanatorium. "Ze lag daar zo schoon", zegt Van Ooteghem.

Joost De Bock

GEWONE BELGEN EN HUN BUITENGEWONE VERHALEN - Wereldoorlog II - We herdenken de 75ste verjaardag van het begin van de Tweede Wereldoorlog in ons land. De 'grote' verhalen van die oorlog zijn genoegzaam bekend, de 'kleine' veel minder. Ten onrechte. In deze zevendelige reeks brengen wij de buitengewone oorlogsverhalen van zeven gewone Belgen. Nu eens herkenbaar, dan weer wraakroepend, altijd aangrijpend.

DEEL 2: RITA AUDENAERT (71) - Haar moeder was een Belgische spionne, haar vader een VNV'er die collaboreerde met de Duitse bezetter. "Je bent een liefdeskindje", susten haar grootouders, maar zelf ziet Rita Audenaert het anders: "Ik ben doelbewust verwekt in de gevangenis om het leven van mijn moeder te redden: Duitsers executeerden geen zwangere vrouwen. Mijn beide ouders hebben slachtoffers gemaakt, en die erfenis is loodzwaar om dragen."

FRIEDA JORIS

Vijftien jaar lang leeft Rita Audenaert een onbezorgde jeugd, in de winkel in sanitair en verwarming op de Nederkouter in Gent. Ze danst door het leven en krijgt al wat haar hartje begeert,

want moeder heeft een hart van koekenbrood en ze is pa's oogappel. Akkoord, haar ouders zijn ouder dan die van haar vriendinnetjes, maar ze is dan ook een nakomertje met een twaalf jaar oudere broer en een zusje, Mimi, dat lang geleden is gestorven. Rita zet elke zondagmiddag verse bloemen bij het bronzen beeld van het meisje en in het nachtkastje van haar vader ligt nog een vergeeld portret. Omgekeerd, met de foto tegen de bodem van de lade.

"Je zusje is je mama"

De wereld kantelt als Rita in 1959 haar vier jaar oudere vriendje mee naar huis wil brengen. Vader, die zachte pa, wordt ineens wit van woede en roept: "Die komt hier niet in!" Hevige discussies volgen in de ouderlijke slaapkamer, vader beent met betraande ogen tot bij het bed van Rita en snauwt: "Jij beseft niet wat je je grootouders aandoet!" De tiener begrijpt er geen jota van.

's Morgens aan het ontbijt zit pa te wenen. Ma ademt diep in en zegt: "Rietje, dat bronzen beeld op de kast, de gestorven Mimi, is niet jouw zusje. Ze is je moeder. En je broer is in feite je oom. We hebben het nooit verteld, om je te sparen, want je moeder was een spionne voor het verzet die tijdens de oorlog is gestorven en je vader was een Vlaming die heeft meegeheuld met de Duitsers. Een zwarte, een collaborateur, ja. Er zijn verschrikkelijke dingen gebeurd, maar onthou één ding: ge zijt een liefdeskindje."

Voor Rita is na die onthulling niets nog hetzelfde. Ze voelt zich een buitenstaander, vindt dat ze niet meer bij het gezin hoort en voelt de bodem onder haar voeten wegschuiven. Met horten en stoten krijgt ze het verhaal te horen over Marie-Louise Audenaert en Herman Van Ooteghem, de twee totaal verschillende mensen die haar ouders zijn. Van wit en zwart, van twee uitersten die een land en een koppel verscheuren en die als een schrijnende wonde ook haar

eigen leven zullen bepalen.

Spionne in couturekleren

Marie-Louise 'Mimi' Audenaert is knap, en ze weet het. Geboren in Gent op 15 juli 1921, en oogappel van haar vader die ze magistraal rond haar vinger windt. Haar kleerkast puilt uit van de dure kleren: satijnen Hollywoodjurken, bontjas, hoge hakken. De rekeningen worden zonder verpinken betaald door pa, die trots is op zijn verwend luxepoppetje. Buiten spreekt ze Frans, zoals dat nog hoort in de betere Gentse kringen. Mimi is slim, heeft een sterke wil, zingt als een nachtegaal en wie haar ook ontmoet is onder de indruk. Star quality, en dat ontgaat ook de knappe Brit niet die ze op haar zeventiende aan het strand leert kennen.

De oorlog dreigt, maar Marie-Louise is stapelverliefd. Wat ze niet beseft, is dat de twintig jaar oudere man van haar dromen een spion is en als een echte 'loverboy' vrouwen ronselt voor de Britse inlichtingendiensten. Waarschijnlijk gaat het om de 40-jarige Jules Malbrun, zoon van een rechter uit Brussel en een Britse moeder. Mimi, dochter uit een katholiek en vaderlandslievend gezin, trapt nietsvermoedend in de val als Jules haar vraagt haar charmes te gebruiken om een Belgische luchtmachtpiloot uit te horen. Een test, om te zien hoever het verliefde meisje zal gaan - en jawel, ze doet het. Zo goed zelfs, dat de piloot haar geheimen toevertrouwt die zijn beroep en zijn land in gevaar kunnen brengen. De militair beseft dat en ziet geen uitweg meer. Hij pleegt zelfmoord.

Gechanteerd

Mimi heeft de dood van de jonge piloot op haar geweten en alsof dat nog niet genoeg is, wordt ze ermee gechanteerd. De knappe Gentse wordt van dan af een door de wol geverfde spionne voor de geallieerden. Niet uit vrije keuze. Niet uit grote liefde voor volk en vaderland. Neen, Mimi zit in de

klauwen van de geheime diensten en daar gaat het, bij vriend én vijand, niet zachtzinnig aan toe. Thuis krijgt ze een passende dekmantel: een baantje bij het Gentse Rode Kruis.

De couturekleren die pa een rib uit zijn lijf hebben gekost, komen nu echt van pas. Mimi moet relaties aanknopen met Duitsers en collaborateurs en, desnoods in de slaapkamer, gevoelige informatie lospeuteren. In de zomer van '42 moet ze haar pijlen richten op de Zwarte Brigade, een in zwarte uniformen gestoken afdeling van het met de Duitsers collaborerende Vlaamsch Nationaal Verbond. Op de leider van de Gentse afdeling, de 43-jarige architect Herman Van Ooteghem. Hij leeft gescheiden van zijn vrouw en is onder de indruk van zijn knappe stadsgenote. Ze wandelen samen langs de Leie terwijl Mimi probeert te weten te komen welke strategische punten de Zwarte Brigade wil bezetten bij een Duitse aftocht. Maar tot grote spijt van Herman laat Marie-Louise begin november ineens niets meer van zich horen.

Pillow talk

Mimi heeft namelijk een nieuwe opdracht gekregen. Ze moet Oberleutnant van de Feldgendarmarie Willy Hellmig aan de tand voelen. Hij is van Gent naar Brussel overgeplaatst, waar hij razzia's uitvoert met zijn politiepatrouilles. Hij logeert in de zachte bedden van het Métropole Hotel, onder plafonds met bladgoud en trompe-l'oeil motieven. Zijn kamer op de eerste verdieping ziet uit op het Brouckèreplein, die van Marie-Louise bevindt zich een verdieping hoger. Een peperduur logement, maar de investering en de pillow talk lonen. Als Hellmig op 31 januari 1943 met zijn mannen naar Gent trekt, mag hij een kruis maken over zijn carrière. Voor zichzelf ziet hij geen uitweg meer, maar hij wil de vrouw die hem dit aandeed meesleuren in zijn val. In een bijgebouw van hotel Sint-Jorishof, op de hoek van de Botermarkt en de Hoogpoort, schiet

hij Marie-Louise neer, waarna hij zichzelf een kogel in het hoofd jaagt. Hellmig is op slag dood, Mimi overleeft ternauwernood. Haar long is doorboord, de kogel miste haar hart op één centimeter na. Ze wordt overgebracht naar een ziekenhuis en Herman Van Ooteghem krijgt van de Abwehrstelle de opdracht de zaak te onderzoeken. Pas op dat moment beseft Van Ooteghem dat de flamboyante vriendin met wie hij zo graag langs de Leie wandelde, een spionne is.

Architect van Zwarte Brigade

Een opvallend magere, zwijgzame man is hij, die Herman Van Ooteghem. Geboren op 23 augustus 1899 in Gent, waar hij afstudeert als architect, trouwt en een zoon krijgt, Oswald. Als hij in contact komt met de Vlaamse Beweging, engageert hij zich met hart en ziel. Hij wordt uiteindelijk leider van de Vlaamse Wacht en afdelingsleider van het rechts-radical Vlaams Nationaal Verbond. Van Ooteghem ontwerpt ook het logo van het VNV: een oranje rechthoek met een blauwe cirkel en een driehoek die de delta van de Schelde, de Maas en de Rijn symboliseert. Vijftien jaar lang zal de architect een van de trouwste vrienden zijn van VNV-leider Staf De Clercq en diens opvolger Hendrik Elias.

Van Ooteghem betaalt al voor de oorlog de prijs voor zijn fanatiek flamingantisme en verliest opdrachten. Op 10 mei '40 vaardigt de Belgische staatsveiligheid een aanhoudingsbevel uit, maar Herman duikt onder. De bezetting van ons land door de Duitsers is voor hem een bevrijding. Hij kan weer naar huis in Gent en leidt van augustus 1940 af de geüniformeerde afdeling van het VNV, de Zwarte Brigade.

Van Ooteghem wordt lid van de Abwehr, de Duitse contraspionage, en het is in die functie dat hij naar het ziekenhuis gaat om Marie-Louise Audenaert te ondervragen. Ze ligt in de Refuge aan de Coupure, en smeekt Van

Ooteghem om haar te helpen. Als haar wonde heelt, moet ze naar de gevangenis en ze wordt uiteindelijk ter dood veroordeeld.

Van Ooteghem, ondertussen wel de- gelijk verliefd op de knappe spionne, zoekt haar dagelijks op en belooft dat hij haar zal beschermen. Maar hoe? Het koppel zoekt en vindt een uitweg. Een zwangerschap, want Duitsers stellen geen zwangere vrouwen terecht.

Zo wordt Rita Audenaert verwekt in een cel in de Gentse gevangenis. Mimi ontsnapt niet alleen aan de kogel, maar komt op 1 juli 1943 zelfs vrij. Herman Van Ooteghem tekent een verklaring dat hij voor haar verantwoordelijk is en moet elke maand verslag uitbrengen over haar doen en laten. Ze moeten ook verhuizen, ze mogen zich niet meer in Gent laten zien. Want een VNV-leider die een kind verwacht van een Belgische spionne, dat is voor beide kampen slechte reclame. Van het verzet zal Marie-Louise trouwens niks meer horen. Ze is verbrand, en niet meer inzetbaar.

Het koppel verhuist naar Antwerpen, naar een appartement op het gelijkvloers in de Rembrandtstraat 4. Ze leven er onopvallend, tot ze half januari terug naar Gent vertrekken voor de bevalling. Op 14 januari 1944 wordt Rita, het kind van de rekening, geboren in dezelfde Refuge en met dezelfde verpleegster die eerder de schotwond van Mimi verzorgde. De twee praten veel, ook al omdat Marie-Louise 's nachts niet kan slapen. Ze krijgt geen adem als ze ligt, en moet omwille van haar geteisterde long rechtop blijven zitten. Elke avond komt Van Ooteghem langs, zijn zware stap met krakende laarzen verraadt zijn komst.

Terug in Antwerpen, komt Mimi zo goed als nooit buiten. Ze neemt er de conciërge in vertrouwen. "Ik ben in feite de gevangene van Van Ooteghem", bekent ze. In april '44 verslechtert haar toestand en op de röntgenfoto's blijkt dat ze niet één,

maar twee gaten in haar longen heeft. De dokter die haar in Antwerpen onderzoekt zegt: "Je moet naar de bergen." En weer schakelt Herman Van Ooteghem al wie hij kent in om het noodlot te verschalken. Mimi krijgt een kamer in het sanatorium Neue Heilanstalt in Schömberg.

Dood in het Zwarte Woud

Eind juni '44 wordt de vijf maand jonge Rita Audenaert naar haar grootouders in Gent gebracht, terwijl de stad kreunt onder de luchtaanvallen. Op zondag-ochtend 30 juni 1944 vertrekken Mimi en Herman naar het Zwarte Woud. In het sanatorium krijgt Mimi de kraaknette mansardekamer op de derde verdieping en buiten geurt het naar dennennaalden. Dit wordt haar eindstation, en wellicht beseft ze het. Sommige dagen gaat het, soms gaat het niet en Van Ooteghem probeert zijn vriendin op te beuren met verhalen uit het dorp. Eerst hangt ze aan zijn lippen, maar al gauw is zijn inspiratie op en wordt ze kwaad omdat hij niet meer te vertellen heeft. Ze wil leven, al is het dan alleen maar via de vertelsels van Herman. Het hele sanatorium weet ondertussen dat ze een vijandige spionne was, maar dat maakt geen enkel verschil. In ziekte en in dood is iedereen gelijk.

Samen vieren ze nog Kerstmis en op haar sterfbed verklapt Mimi wie haar baas was bij het verzet: Valère Billiet, een Gentse professor van het Onafhankelijkheidsfront. Op 22 januari is haar strijd gestreden en wordt ze in het sanatorium opgebaard. Van Ooteghem maakt nog een laatste foto. "Ze lag daar zo mooi", zal hij later aan zijn dochter zeggen.

Herman Van Ooteghem is wanhopig. Zijn geliefde is gestorven, en Duitsland heeft de oorlog verloren. De leider van de Zwarte Brigade wordt aangehouden en gerepatrieerd, en de Gentse krijgsraad presenteert hem op 14 november 1947 de rekening: levenslang.

Het moet gezegd, Van Ooteghem maakt zich nuttig. In de gevangenis van Gent werkt hij weer als architect en hij krijgt er zelfs de leiding over een team van zeventien mensen. Hij tekent er de bouwplannen voor het atheneum van Deinze, het atheneum aan de Voskenslaan in Gent en het gebouw van de belastingen in Dendermonde.

"De ogen van je moeder"

Als de vijftienjarige Rita verneemt dat haar vader nog leeft, wil ze "die zwarte, die moordenaar" eerst niet zien. "Maar na een tijdje zei ik toch: 'Ik wil hem kennen.'" Rita zit samen met haar halfbroer Oswald en zijn vrouw met knikkende knieën aan een tafeltje in de gevangenis. Als de deur opengaat, herkent ze haar vader onmiddellijk. Een broze man met de kop van Jean Cocteau, en de enige met een batterij potloden in zijn borstzakje. 'Papa?' 'Rietje!' Anderhalf uur zitten ze hand in hand, veel wordt er niet gezegd. Alleen: "Je hebt de ogen van je moeder."

Van dan af begint Van Ooteghem zijn verhaal voor zijn dochter op te schrijven. Zijn waarheid, die ze later zal leren relativeren. Op 15 mei 1962 krijgt hij een fatale hartaderbreuk terwijl hij onkruid wiedt in het tuintje van de gevangenis.

"God, wat was ik kwaad! Ik had mijn vader nog niet helemaal terug, of ik was hem al kwijt. Ik heb uiteindelijk zijn strafdossier gelezen en dat geeft een heel ander beeld dan de kwetsbare man in de gevangenis. Onder de schuilnamen Johan Dewitte, Raoul Dupont, Jean Dewulf en Gentil werkte hij voor de Abwehr, de Duitse contraspionage. Hij heeft mensen aan de Duitsers verraden en werd verdacht van het plegen van aanslagen. Hij ontkende het land in gevaar te hebben gebracht en zou alleen mensen verkleit hebben om te voorkomen dat collaborateurs door de partizanen worden vermoord. Tja, wat moet ik geloven?"

"Ik ben het kind van wit en zwart, en daarmee moet ik verder. Ik kan niet anders dan mijn gruwel uitschreeuwen tegen elke vorm van terreur of oorlog. Kijk naar Syrië: het zal nooit stoppen. Die meisjes die naar ginder trekken, die kinderen die geboren worden. Ik weet wat voor een stempel ze zullen dragen."

Bron: 'En toen kwam de vijand', van Rita Audenaert en Dirk Musschoot, privé-briefwisseling van en interviews met Rita Audenaert.

Dat bronzen beeld op de kast, Mimi, is niet jouw zusje. Ze is je moeder. We hebben het je nooit verteld, want er zijn verschrikkelijke dingen gebeurd

Oberleutnant Hellmig neemt wraak op de spionne die hem verraadde. Op de hoek van de Gentse Hoogpoort schiet hij Mimi neer, en jaagt zichzelf een kogel door het hoofd

In Antwerpen komt Mimi zo goed als nooit buiten. 'Ik ben in feite de gevangene van Van Ooteghem', bekent ze aan de conciërge